

مروری بر نظریه‌های جامعه‌شناختی در زمینه رابطه نظم اجتماعی و خشونت در ورزش (ارائه مدل نظری)

فرشته نظری^۱، محمد مهدی لیبی^۲، امیر مسعود امیر مظاهری^۳، میترا نیک آمال^۴

چکیده

در این مقاله با بررسی گسترده تحقیقات انجام شده در زمینه نظم اجتماعی و خشونت در ورزش و مطالعه نظریه‌های گوناگون جامعه‌شناسی مرتبط با این دو پدیده اجتماعی مدل نظری حاصل از مجموعه این بررسی‌ها و مطالعات ارائه شده است. این مدل می‌تواند بعنوان یک مبنای علمی توسط روش‌های گوناگون کمی و کیفی مورد ارزیابی قرار گیرد. روش تحقیق مطالعه گسترده کتابخانه‌ای است که هم در برگزیده تحقیقات تجربی و هم شامل نظریه‌های اندیشمندان در این دو حوزه می‌باشد. مقصود از نظم اجتماعی در این مقاله منحصراً نظم انسجامی یا درونی است که افراد بدون اجبار و کنترل بیرونی به آن پایبند هستند و خشونت در ورزش نیز به خشونت‌های کلامی و رفتاری و فیزیکی منحصر شده است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد عوامل تاثیرگذار بر خشونت در ورزش شامل احساس ناامنی، احساس بی‌عدالتی، کاهش مشارکت اجتماعی، خانواده‌گرایی و ضعف باورهای دینی و اخلاقی است. این عوامل در مجموع بر مولفه‌های خشونت در ورزش شامل تأثیرات منفی رسانه‌ها حساسیت نسبت به نتایج مسابقات، اشتباهات داوران و رفتار تماشاچیان تاثیر گذاشته و آنها را تضعیف یا تقویت می‌کنند. مدآنچه حائز اهمیت است اینکه ترکیب عوامل مرتبط با افراد بعنوان تماشاچیان و میزان حساسیت آنها نسبت به نتیجه بازی با اشتباهات داوران و اثرات منفی رسانه‌های ورزشی به خشونت در ورزش می‌انجامد اما لزوماً در تمامی موارد ادعای اثرگذاری همه آنها وجود ندارد بلکه در مواردی یک عامل نیز به تنهایی می‌تواند در ایجاد خشونت در ورزش موثر واقع شده و آنرا ایجاد نماید. از سوی دیگر نظم اجتماعی نیز خود تحت تاثیر عوامل شش گانه ذکر شده است و از طریق همین عوامل با خشونت در ورزش پیوند می‌خورد و در نهایت می‌توان گفت بین این دو پدیده رابطه معناداری حاکم است به گونه‌ای که اگر در جامعه عوامل تقویت کننده نظم اجتماعی نقش خود را بخوبی ایفا کنند می‌توان انتظار داشت که ماهیت و میزان خشونت‌های ورزشی نیز تغییر کند.

واژگان کلیدی: خشونت ورزشی. نظم انسجامی - احساس بی‌عدالتی. اثرات رسانه‌ای. مشارکت اجتماعی .

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۲/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۳/۰۲

^۱ - دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی ورزش، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

^۲ - استادیار و عضو هیئت علمی گروه علوم اجتماعی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

labibi_m@yahoo.com

^۳ عضو هیئت علمی گروه علوم اجتماعی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

^۴ عضو هیات علمی گروه روانشناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

مقدمه

نظم اجتماعی یکی از مهمترین مسائل و موضوعات مورد بحث و به تبع آن یکی از کانونی‌ترین مباحث دانش جامعه‌شناسی است. از سوی دیگر، ورزش در شکل گروهی آن به عنوان یکی از مهمترین فعالیت‌های اجتماعی نقش موثری در شرایط فرهنگی جامعه ایفا می‌کند. ورزش به مثابه یک امر اجتماعی جایگاه مهمی در جامعه دارد و مطالعه و بررسی آن به عنوان یک پدیده اجتماعی فراگیر که با بسیاری از ابعاد زندگی افراد جامعه مرتبط است، ضروری می‌باشد. میداین ورزشی از بارزترین صحنه‌های اجتماعی هستند که در آنها میتوان برخی از انواع خشونت‌ها را مشاهده کرد. در کنار برخی از عوامل فردی عوامل مهم اجتماعی نیز می‌تواند در این زمینه موثر باشد. خشونت در ورزش همانند هر کج رفتاری در جامعه بعنوان نوعی انحراف از هنجارها نگریسته می‌شود. در این مقاله منظور از نظم اجتماعی عمدتاً نظم انسجامی^۱ است که معرف گونه‌ای از نظم است که در آن با حفظ تفاوت‌ها و تمایزات نوعی انسجام و همبستگی جمعی برای دستیابی به اهداف مشترک بر پایه خرد جمعی و همکاری بین افراد در فضایی عقلانی و منطقی شکل می‌گیرد (موسوی خامنه، ۱۳۹۰). در حالیکه در شکل دیگر نظم اجتماعی یعنی نظم انتظامی^۲ تأکید بر قدرت و حاکمیت وجود دارد و گونه‌ای از نظم که از طریق اعمال زور توسط نهادهای سیاسی اعمال می‌شود آنرا به وجود می‌آورد. در این نوع نظم که می‌توان آنرا نظم از بالا نامید پذیرش درونی وجود ندارد یا میزان آن بسیار اندک است در حالیکه نظم انسجامی بر پایه مشارکت و حضور مردم در زمینه‌های گوناگون استوار شده است (صارمی، ۱۳۸۹). شیانی (۱۳۸۴) در جمع‌بندی پژوهش خود با عنوان «فقر، محرومیت و شهروندی در ایران» به این نتیجه می‌رسد که فقر و محرومیت باعث می‌شود تا افراد فقیر و محروم جامعه احساس ناامنی کنند زیرا فقر و محرومیت انتخاب را محدود کرده و فرصت‌ها را کاهش می‌دهد و می‌توان گفت فقر و محرومیت زمینه‌ساز اعمال خشونت بر علیه دیگران می‌شود و در عین حال احساس ناامنی اثری منفی بر شکل‌گیری نظم اجتماعی دارد. صارمی (۱۳۸۹) در پژوهش خود تحت عنوان «عوامل پیدایش ناامنی در شهرها» معتقد است، اگر چه عوامل اقتصادی از جمله عوامل مهم احساس ناامنی محسوب می‌شوند اما مسائل و موضوعات فرهنگی نیز در این زمینه نقش مؤثری دارند. به باور محقق احساس ناامنی می‌تواند زمینه‌ساز اعمال

1. Integrative order

2. Regulative Order

79.....**مروری بر نظریه‌های جامعه‌شناختی در زمینه رابطه نظم اجتماعی**

خشونت گردد و موجب اختلال در نظم اجتماعی شود. عباس‌زاده (۱۳۸۹) در پژوهش خود تحت عنوان «تأثیر رسانه‌های جمعی بر احساس ناامنی زنان» بر این موضوع تأکید می‌کند که رسانه‌ها نیز قادرند با ایجاد فضای توأم با نگرانی بر رفتار زنان و جامعه تأثیر گذاشته و در انجام امور عادی آنان اختلال ایجاد نمایند. در این پژوهش نیز احساس ناامنی به عنوان یک عامل مهم در تخریب نظم اجتماعی مطرح می‌شود. اگرچه، باورهای دینی هم می‌تواند در جهت تحکیم نظم اجتماعی عمل کند و هم در جهت تخریب آن عمل نماید، بطوریکه افراد فراتر از الزامات و قواعد اجتماعی دست به اقداماتی بزنند و برای آن توجیهات دینی داشته. منادی در جمع‌بندی پژوهش خود با عنوان «بررسی انسان‌شناختی روابط همسایگی معتقد است «در مناطق سنتی تهران افرادی که بیشتر در منازل شخصی سکونت دارند و افراد دارای باورهای دینی و اخلاقی، روابط همسایگی نزدیک‌تری دارند، در حالیکه آپارتمان‌نشین‌ها کمتر با همسایه‌ها ارتباط برقرار می‌کنند چون نوع ارتباطی که آنان طلب می‌کنند در محیط‌های آپارتمانی کمتر قابل اجرا است زیرا آنها مثلاً مایلند در حیاط خانه یا کوچه دور هم جمع شوند و غذایی نذری درست کنند.» (منادی؛ ۱۳۸۸: ۱۱۸). در این تحقیق می‌توان نقش باورهای دینی در نزدیک‌شدن افراد به یکدیگر را ملاحظه نمود.

در این مقاله با کاوش در پژوهش‌های تجربی انجام شده در این زمینه و با مرور گسترده نظریه‌های جامعه‌شناسی در زمینه نظم اجتماعی و خشونت در ورزش به این موضوع پرداخته شده است و در نهایت به مدل نظری ارتباط بین این دو پدیده رسیده‌ایم. در طی سال‌های گذشته شاهد موارد متعددی از اعمال خشونت در مسابقات ورزشی بوده‌ایم. اگرچه این نوع خشونت‌ها در مسابقاتی که در سایر شهرها نیز برگزار می‌شود روی داده است. اما آنچه مساله اصلی این مقاله را تشکیل می‌دهد بحث و بررسی در مورد این موضوع است که آیا بین نظم اجتماعی در جامعه و خشونت‌هایی که گاه و بیگاه در حوزه ورزش روی می‌دهد رابطه معنا داری وجود دارد یا این دو پدیده کاملاً مستقل از یکدیگر بوده و هیچگونه تعاملی بین آنها وجود ندارد؟. به بیان دیگر مساله این است که اگر افراد در یک جامعه پایبند به رعایت نظم اجتماعی باشند ما شاهد عدم بروز خشونت در ورزش اعم از خشونت بین هواداران تیم‌ها یا تماشاچیان با یکدیگر در زمان مسابقه یا بعد از آن یا خشونت بین بازیکنان و بین آنها و داوران هستیم یا این اتفاقات ذاتی امر ورزش بویژه در شرایط امروز است که ورزش را از یک فعالیت مفید برای حفظ سلامت افراد به نوعی رقابت در سطوح مختلف تبدیل نموده و باعث تحریک احساسات و عواطف هواداران تیم‌ها یا دوستداران

80.....پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال یازدهم/شماره سوم و چهارم/ پاییز و زمستان ۱۳۹۶

برخی از بازیکنان یا ورزشکاران مشهور شده است (ایمانی، ۱۳۹۰).. در بسیاری از شهرها استادیوم‌های بزرگ جاذبه زیادی برای افراد ایجاد می‌کند تا از تماشای مسابقات ورزشی از طریق تلویزیون صرف نظر کرده و علی‌رغم مشکلات ناشی از رفت و آمد و تهیه بلیط و صرف وقت بسیار ترجیح دهند این مسابقات را از نزدیک مشاهده کنند. موضوع حضور زنان در ورزشگاه‌ها که با گذشت زمان شاهد تساهل بیشتری در آن هستیم باعث شده که حداقل در برخی مسابقات ورزشی آنان نیز امکان حضور در استادیوم‌ها را داشته باشند. حتی این باور وجود دارد که حضور زنان در ورزشگاه‌ها می‌تواند تا حد زیادی باعث اصلاح رفتارهای نادرست هواداران تیم‌ها شود (عباس‌زاده، ۱۳۸۹). در بیان مساله با توجه به مشورت‌هایی که انجام شد به این نتیجه رسیدیم که مطالعه ما متمرکز بر رفتار خشونت‌آمیز مردان باشد زیرا مطالعات تجربی پراکنده نشان می‌دهد زنان در زمینه اعمال خشونت خویشتنداری زیادی دارند اگرچه ممکن است در مسابقاتی که بین تیم‌های ورزشی زنان یا برخی مسابقات فردی بین زنان انجام می‌شود نمونه‌هایی از آن یافت شود اما در این مقاله تاکید بر اعمال خشونت در ورزش از سوی مردان و بویژه گروه سنی جوان و نوجوان است که از پتانسیل بیشتری در این زمینه برخوردارند.

در شرایط کنونی موضوع شناسایی آسیب‌های اجتماعی گوناگون و بحران‌های ناشی از آنها از ضرورت و اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. زیرا شیوع روزافزون انواع انحرافات و ناهنجاریها از جمله اعمال خشونت‌زنگ‌خطری برای جامعه و نسل‌های بعدی است. ماهیت اجتماعی ورزش ما را و میدارد تا میان این پدیده و شاخه‌های گوناگون علوم اجتماعی پیوند برقرار نموده و مفاهیمی را وضع کنیم که از طریق پی‌ریزی مبانی نظام‌های فرعی نو مانند "جامعه‌شناسی ورزش" زمینه این ارتباط فراهم شود به گونه‌ای که این مباحث و نظام‌های فرعی تمامی مسائل اجتماعی و فرهنگی ورزش را تحت پوشش قرار دهد. پورکیایی (۱۳۹۰) در پژوهشی تحت عنوان «نسبت بین دین و اخلاق» معتقد است هنجارهای اخلاقی فراتر از الزامات دینی عمل می‌کنند و این موضوع نشان می‌دهد در صورتی که به باورهای اخلاقی توجه شود این عامل تأثیر مهمی بر نظم اجتماعی خواهد داشت. براتعلی‌پور (۱۳۹۰) در پژوهش خود با عنوان «گفتگوی عقلانی و جهان‌شمول‌گرایی اخلاقی» باورهای اخلاقی را عامل مهمی در ایجاد اعتماد بین افراد و رعایت حقوق دیگران می‌داند و معتقد است از این طریق جامعه به ثبات و نظم دست پیدا می‌کند. ملائی توانی (۱۳۸۱) در جمع‌بندی پژوهش خود با عنوان «ریشه‌های نابسامانی نظم در ایران» به این نکته اشاره می‌کند که شکل‌گیری

81.....**مروری بر نظریه‌های جامعه‌شناختی در زمینه رابطه نظم اجتماعی.**

نظم نیازمند فراهم آمدن مقدمات و بسترهای فرهنگی مناسب و ایجاد و تقویت نهادهای مدنی و برقراری ارتباط با دنیای بیرونی است. بر اساس این پژوهش باورهای اخلاقی و مشارکت اجتماعی نقش مهمی در شکل‌گیری نظم اجتماعی دارند از جمله مسائل مهمی که به ویژه در دو دهه‌ی اخیر مورد توجه اندیشمندان اجتماعی و جامعه‌شناسان قرار گرفته، بررسی و تبیین رویدادها و حوادث خشونت بار مربوط به مسابقات ورزشی است. رقابت‌های ورزشی، ورزشکاران و تماشاگران را در وضعیت‌هایی قرار می‌دهند که ممکن است قواعد، هنجارها و تقسیم کار رایج به آسانی نقض و به رویارویی‌های پرخاشجویانه و خشونت‌آمیز منجر شود (پور اسماعیلی، ۱۳۹۰).

کارکرد اجتماعی ورزش، در توسعه و تحکیم روابط اجتماعی کارکردی زیربنایی و بنیادی است که در کل ساختار جامعه و روابط موجود بین اقشار و آحاد اجتماعی اثرات قابل توجهی برجای می‌گذارد و در صورتیکه در بستر صحیح قرار نداشته باشد عواقب آن به شدت موجب سستی علائق اجتماعی، قطع روابط و یا شکل‌گیری صوری بافتی مادی گرا میگردد. بنابراین ورزش می‌تواند ابزاری جهت فرآیند رشد شخصیت شود که به موجب آن افراد تغییرات و دگرگونی‌ها را از این طریق کشف کرده و به عنوان فرصت جهت خلق زندگی شخصی خود تمرین کنند. منصوریان (۱۳۸۸) در پژوهشی تحت عنوان «اعتماد اجتماعی و عوامل تعیین‌کننده آن» معتقد است جامعه کنونی ایران در حال حرکت به سوی نوعی بی‌نظمی است که بی‌اعتمادی فزاینده یکی از مؤلفه‌های اصلی آن است. یافته‌های منصوریان تأثیر عاملی مانند سن بر اعتماد را تأیید می‌کند و در آن بر ضعف باورهای اخلاقی و دینی در جامعه تأکید می‌شود. بیات (۱۳۸۳) در جمع‌بندی پژوهش خود تحت عنوان «اخلاق و نظم اجتماعی پایدار» به این نکته اشاره می‌کند که باورهای اخلاقی تا حد زیادی وابسته به عام‌گرایی، تعهد عام، اعتماد عام و کنش عقلانی است. افراد هرچه بیشتر براساس معیارهای فراگیر، عام و غیرشخصی عمل کنند و ضوابط را بر روابط ترجیح دهند، پابندی بیشتری به نظم اجتماعی خواهند داشت. مقاله حاضر به تعیین ابعاد گوناگون نظم اجتماعی و خشونت در ورزش می‌پردازد و اینکه کدام یک از ابعاد نظم اجتماعی بر خشونت در ورزش موثر است؟ و عوامل مهم شکل‌گیری خشونت در ورزش چه عواملی هستند؟ و چه راهکارهایی برای کاهش این نوع خشونت می‌تواند ارائه شود؟ و با توجه به خلاء پژوهش‌های علمی در حوزه جامعه‌شناسی ورزش، و پدیدار شدن آثار مخرب ناشی از خشونت در ورزش و بازتاب آن در جامعه و تبدیل شدن آن به فرهنگ

82.....پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال یازدهم/شماره سوم و چهارم/ پاییز و زمستان ۱۳۹۶

خشونت، با شناسایی عوامل و تلاش در جهت رفع آنان بتواند برای ورزش کشور مفید واقع شده و از بروز عوامل آسیب‌زا در ورزش جلوگیری کند.

مطالعات زیادی در این خصوص صورت گرفته که به اختصار به آنها پرداخته می‌شود. علی‌پور (۱۳۸۸) در جمع‌بندی پژوهش خود در زمینه نظم اجتماعی دو مفهوم «اعتماد و مشارکت» را حائز اهمیت بسیار می‌داند و تأکید دارد بین اعتماد و مشارکت نظم اجتماعی همبستگی بسیار نیرومندی برقرار است و در نهایت هر دوی آنها در ارتباطی تنگاتنگ می‌توانند به پایداری نظم اجتماعی کمک کنند. باستانی (۱۳۸۶) در جمع‌بندی پژوهش خود با عنوان «سرمایه اجتماعی شبکه و جنسیت» به موضوع نظم اجتماعی می‌پردازد و معتقد است مردان به دلیل ارتباط بیشتر با محیط بیرونی و به تبع آن برخورداری از فعالیت‌های اجتماعی بیشتر و قرار گرفتن در موقعیت‌های شغلی و اجتماعی بهتر نسبت به زنان امکان بیشتری برای گسترش پیوندهای اجتماعی دارند و این موضوع هم به لحاظ تعداد افرادی که با آنها ارتباط دارند و هم به لحاظ نوع و ماهیت و ویژگی‌های آن افراد با زنان تفاوت معناداری دارد. پوراسماعیلی (۱۳۹۰) در پژوهش خود با عنوان «اخلاق‌گرایی نه قانون‌گذاری» معتقد است نقش باورهای اخلاقی در ایجاد و ثبات و نظم در جامعه به مراتب بیش از قوانینی است که مردم نسبت به آنها پذیرش قلبی ندارند و توصیه می‌کند در این زمینه باید مسائل فرهنگی بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد. راغفر (۱۳۸۹) در پژوهش خود با عنوان «کاستی‌های علوم اجتماعی در شکل‌گیری یک نظریه جامع عدالت اجتماعی» بر احساس بی‌عدالتی در جامعه تأکید نموده و معتقد است چنین احساسی تخریب‌کننده روابط اجتماعی بوده و خود عاملی برای اعمال خشونت محسوب می‌شود.

موسوی خامنه (۱۳۹۰) در پژوهش خود با عنوان «رابطه عمل در حوزه عمومی و میزان تجربه حس شرم به مثابه اخلاق اجتماعی» بر نقش نیرومند اخلاق تأکید کرده و آنرا متمایز از باورهای دینی می‌داند. به عقیده او باورهای اخلاقی حتی در جوامعی که دینی نیستند می‌تواند عامل مهمی در جهت انسجام اجتماعی و برقراری نظم تلقی گردد. محمدتقی ایمانی (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «معیارهای اخلاقی در پژوهش‌های علوم انسانی» اخلاق را موضوعی مهم در مطالعات اجتماعی می‌داند که نسبت به آن توجه کافی به عمل نیامده است. از دیدگاه محقق نگرش جامعه‌شناختی اگر اخلاق را نشانه رود می‌تواند در قالب تحکیم هنجارها و ارزش‌های اجتماعی بر رفتار آحاد جامعه مؤثر واقع شده و در نهایت موجب بهبود وضعیت نظم اجتماعی در جامعه گردد. کاظمی و

مروری بر نظریه‌های جامعه‌شناختی در زمینه رابطه نظم اجتماعی.....83

دیگران (۱۳۸۸) در جمع‌بندی پژوهش خود تحت عنوان «شهر بی‌انضباط و محدودیت‌های ظهور شهروندی در ایران» بر این باورند یکی از مهمترین معضلات شهر تهران این است که هم‌گام با شکل‌گیری نظام‌های مدرن، باورهای اخلاقی و هنجارهای مرتبط با نظام شهروندی در آن نهادینه نشده است، محسنی تهریزی (۱۳۷۹) در جمع‌بندی پژوهش خود تحت عنوان «مبانی نظری و تجربی واندالیسم، مطالعه موردی شهر تهران» نشان می‌دهد که عوامل مهم تأثیرگذار بر این پدیده در شهر تهران عبارتند از: احساس بی‌عدالتی، اختلال و نابسامانی در شرایط خانوادگی و تحصیلی که این موارد رضایت فرد از زندگی را تحت تأثیر قرار داده و احساس پرخاشگری و رفتارهای ضداجتماعی را در آنها تقویت می‌کند. چلبی و دیگران (۱۳۸۱) در پژوهش خود با عنوان «آثار نظم و تضاد خانواده بر خشونت علیه کودکان» به این نتیجه می‌رسد که نظم در سطح خرد را باید ابتدا در درون خانواده جستجو کرد، در صورتیکه در خانواده چهار عامل همدلی، همگامی، همفکری و همبختی وجود داشته باشد زمینه لازم برای بزهکاری نوجوانان از میان می‌رود و جامعه با سطحی از نظم اجتماعی قابل قبول روبرو خواهد بود.. کاشی (۱۳۸۴) در جمع‌بندی پژوهش خود با عنوان «تجربیات نسلی در ایران» نشان می‌دهد بین اعتماد افراد به اعضای خانواده خود و اعتماد آنان به دوستان و اقوام آنها تفاوت معناداری وجود دارد، در این پژوهش تحصیلات نقش مثبتی ایفا می‌کند، یعنی افرادی که از سطح تحصیلات بالاتری برخوردارند میزان اعتماد تعمیم‌یافته بیشتری دارند اما در مجموع اعتماد به افرادی غیر از اعضای خانواده در سطح پایین قرار دارد، این موضوع تا حد زیادی نظریه‌های قبلی را نیز تأیید می‌کند که خانواده‌گرا بودن ایرانیان خود مانعی در پیوستن آنان به جمع‌های بزرگ‌تر است و می‌تواند دلیلی برای اختلال در نظم انسجامی به عنوان یک نظم کل‌گرا و جامعه‌محور باشد. آزاد ارمکی (۱۳۸۳) در جمع‌بندی پژوهش خود تحت عنوان «اعتماد، اجتماع و جنسیت» به این نتیجه می‌رسد که در تهران، متولدین سایر شهرها و روستاها، متأهلین نسبت به مجردان، شاغلان نسبت به بیکاران و افراد تحصیل کرده نسبت به افراد بیسواد، اعتماد بیشتری نسبت به یکدیگر دارند، در واقع این گروه‌ها بیشتر مساعد پیوند یافتن با یکدیگر هستند و می‌توان گفت نقش آنها در شکل‌گیری نظم اجتماعی پررنگ‌تر است.

نتایج تحقیقات فوق نشان می‌دهد که: الف- مسابقات و حرکات خشونت‌آمیز بازیکنان در جریان بازی و مسابقات، مهمترین عامل بروز خشونت کلامی است. متغیرهای سن، کنترل، نظارت خانواده، پایگاه اقتصادی - اجتماعی تاثیر منفی بر گرایش طرفداران تیم‌های فوتبال بر رفتار خشونت‌آمیز

84.....پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال یازدهم/شماره سوم و چهارم/ پاییز و زمستان ۱۳۹۶

دارد. ب- محیط ورزشگاه، نوع داوری، پخش زنده مسابقات، نوع رفتار بازیکنان و مربیان، انتظارات تماشاگران از نتیجه بر بروز خشونت نقش بسیار مهمی دارد. پ- رسانه‌های اجتماعی به ویژه تلویزیون نقش مهمی در این مورد بازی می‌کنند. نمایش صحنه‌های خشونت آمیز مسابقات فوتبال از طریق تلویزیون بر جوانان و نوجوانان عضو باشگاه‌های ورزشی تاثیر گذار است و نقش مهمی را در تولید و توسعه رفتارهای خشونت آمیز تماشاگران ورزشی، ایفا می‌کنند. ت- متغیرهای خشونت ورزشی مثل شرایط آب و هوا در حین مسابقه و بهبود شرایط بازی در خانه حریف در کاهش خشونت موثر بوده است.

روش‌شناسی

تحقیق حاضر استفاده از روش مطالعه اسنادی و تحلیل محتوا به بررسی و نقد نظریه‌های جامعه‌شناختی مرتبط با نظم اجتماعی و خشونت در ورزش پرداخته است. منابع مورد استفاده کتب و مقالات موجود در این زمینه بود که با استفاده از فرا تحلیل شاخص‌ها در هر یک از منابع مورد بررسی قرار داده شده است. همچنین روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش بر پایه مطالعات کتابخانه‌ای انجام گرفته و طبعاً از منابع کتابخانه‌های سنتی و الکترونیکی، کتب و مقالات منتشره در مجلات استفاده شده است. مفاهیم مورد بررسی با استفاده از نظریه‌های جامعه‌شناختی تعریف شده‌اند.

نظم اجتماعی

تعریف اخیر نظم در تبیین مفهوم آن در اجتماع به گونه‌ای با تعریف کنش اجتماعی مد نظر پارسونز و تاکید او بر نقش باورها و ارزشها مطابقت دارد، بدین معنا که نظم در اجتماع یعنی قرارگیری و استقرار هر فرد در جایگاه خاص خود و عمل بر اساس باورها، اعتقادات، همچنین همسویی افراد، به سبب نهادینه شدن ارزش‌ها با اهداف جامعه، به بیان دیگر: هماهنگی میان کنش‌ها و اهداف در جامعه را نظم اجتماعی می‌گویند. افزون بر این پارسونز معتقد است نظم درونی جامعه پس از نهادینه شدن ارزشها در شخصیت افراد موجب ادغام و هماهنگی میان منافع فرد و جامعه می‌شود و از سویی این هماهنگی به معنای عدم تضاد میان نظم اجتماعی و آزادی عمل فردی نیست. در این صورت نه تنها دستیابی به نظم در جامعه مانع آزادی فردی نمی‌شود بلکه به موجب ارزش‌های نهادینه شده در تک تک افراد متعاقباً در اجتماع آنچه حاصل می‌شود نظم اجتماعی برآمده از کارکرد همه افراد اجتماع است (محبوبی منش، ۱۳۸۵ به نقل از توسلی، ۴۰: ۱۳۸۹).

خشونت اجتماعی

مروری بر نظریه‌های جامعه‌شناختی در زمینه رابطه نظم اجتماعی.....85

خشونت مفهوم گسترده‌ای را در بر می‌گیرد که طیفی از خشونت‌های فردی و خشونت‌های اجتماعی است. خشونت در معنای فردی آن به معنای پاسخ نادرست به ناکامی‌ها و شکست‌های زندگی است. به عبارت دیگر خشونت اساساً به معنای راهی برای آسیب رساندن به دیگران تعریف می‌شود. به عقیده کاکلی^۱ خشونت عملی جسمانی است که با بی‌توجهی کامل به سلامت خود و دیگران، به منظور آسیب رساندن به شخص دیگر انجام می‌شود (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳). خشونت به دنبال احساس خشم شدید بروز پیدا می‌کند. به نحوی که با تخلیه آنی هیجان منفی در درون خود، احساس راحتی کنید. خشونت علل گوناگونی دارد که طیف وسیعی از دلایل را شامل می‌شود. در واقع چندین عامل منشا خشونت هستند. شناسایی و کنترل این عوامل به فرد کمک می‌کند تا در هنگام مواجهه با مسائل خشم خود را مدیریت کند. خشونت رفتاری است که با هدف آسیب رساندن به دیگری سر می‌زند و رفتارهایی، از قبیل تحقیر و توهین، تجاوز، ضرب و جرح، تخریب و قتل را شامل می‌شود. تحقیقات گوناگون نقش متغیرهای اجتماعی را در بروز انواع رفتارهای انحرافی از جمله خشونت نشان داده‌اند. "خشونت رفتاری است که با هدف آسیب رساندن به دیگری سر می‌زند و دامنه آن از تحقیر و توهین، تجاوز و ضرب و جرح تا تخریب اموال و دارایی و قتل گسترده است" (صدیق سروستانی، ۱۳۸۷: ۱۱۳).

احساس امنیت

احساس امنیت نیز رابطه نزدیکی با خشونت اجتماعی دارد... امنیت اجتماعی مقوله‌ای است که افراد و دولت به همراه یکدیگر در تامین آن سهیم و شریک هستند و از اینرو، به تدریج و همگام با غیرقابل تفکیک شدن دولت و جامعه از یکدیگر، همین حالت در خصوص ناامنی آن دو مصداق پیدا می‌کند. امنیت دولت دربرگیرنده "حاکمیت" بعنوان معیار نهایی خود است اما امنیت اجتماعی دربرگیرنده "هویت" است و هر دو آنان، بر بقا دلالت دارند. دولتی که حاکمیت خود را از دست می‌دهد دیگر بعنوان یک دولت دوام نمی‌آورد و جامعه‌ای که هویتش را از دست می‌دهد دیگر قادر نخواهد بود که بطور قائم بالذات ادامه حیات دهد (آزادارمکی، ۱۳۸۳: ۲).

فردگرایی

در فردگرایی استقلال فرد نسبت به جمع، گروه و جامعه ترجیح داده می‌شود. فردگرایی "به تشریح و تبیین پدیده‌های اجتماعی، سیاسی یا اقتصادی از طریق نظام نگرش‌ها و اعتقادات افراد، فردگرایی

¹-coakly

86..... پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال یازدهم/شماره سوم و چهارم / پاییز و زمستان ۱۳۹۶

گویند. فردگرایی در حوزه سیاست، اعتقاد به آزادی فردی دارد مانند لیبرالیسم، و در حوزه اقتصاد نیز بر مالکیت خصوصی متکی است، در حوزه روانشناسی به تشریح وضعیت رفتار فرد در ارتباط با محیط می‌پردازد و در حوزه اجتماعی نیز بر واکنش متقابل افراد توجه دارد". از دیدگاه فردگرایانه، فرد انسانی خودش به تنهایی معنی و مفهوم و هویت مستقل دارد و از تمامی حقوق و آزادیها به صرف انسان بودنش برخوردار است. بر خلاف جمع‌گرایی که در آن فرد به سبب استحاله در جمع هویت پیدا می‌کند (آراسته خو، ۱۳۸۱).

مشارکت اجتماعی

مشارکت اجتماعی نیز از مهمترین عواملی است که به تداوم حیات بشر کمک کرده، و عامل اصلی همکاری میان انسانهاست. از منظر جامعه‌شناسی، مشارکت به عنوان فرآیند تعاملی چندسویه مطرح میشود، که مداخله و نظارت مردم و قابلیت سیاسی - اجتماعی نظام را در دستیابی به توسعه، همراه با عدالت اجتماعی در پی خواهد داشت. بنیادی ترین اندیشه زیرساز مشارکت، پذیرش اصل برابری مردم است و هدف از آن همفکری، همکاری و تشریح مساعی افراد در جهت بهبود کمیت و کیفیت زندگی در تمامی زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است. (نوروزی، ۱۳۸۸).

خشونت ورزشی

مقصود از خشونت ورزشی نوعی از خشونت است که مرتبط با فعالیت‌های ورزشی است. ارونسون با تمایز بین دو نوع خشونت ابزاری و احساسی، امکان وقوع هر دو را در عرصه‌ی ورزش متذکر می‌شود. خشونت ابزاری با هدف وارد نمودن آسیب فیزیکی یا روانی انجام می‌شود. هدف از این نوع خشونت آسیب‌رسانی است و شامل ضرب و جرح و ایجاد درد و رنج به عنوان ابزاری برای دستیابی به یک هدف است که شکل محسوس آن می‌تواند دستیابی به هدف‌های گوناگونی مانند پاداش مادی، پیروزی، افتخار یا تحسین باشد. این نوع خشونت، غیراحساسی و هدف از آن انجام وظیفه است اما خشونت احساسی در قالب واکنش‌های روانی تجلی پیدا می‌کند. از عوامل موثر بر بروز خشونت در ورزشگاه‌ها می‌توان به محیط ورزشگاه، نحوه داوری، عملکرد و سوگیری رسانه‌های ورزشی و زمان برگزاری مسابقه اشاره نمود. نکته دیگر این است که تماشاگران در مسابقه فوتبال قضاوت داور را با حساسیت دنبال می‌کنند و اگر بی‌عدالتی ببینند برآشفته شده واکنش نشان می‌دهند. اما بی‌عدالتی در قضاوت داور می‌تواند به عمد یا از روی خطا باشد. در واقع داوری

مروری بر نظریه‌های جامعه‌شناختی در زمینه رابطه نظم اجتماعی.....87

مسابقات همیشه مورد توجه ورزش دوستان و مجلات ورزشی است. گاه ممکن است یک داور با دیدن در سوت خود و اعلام یک پنالتی نادرست باعث شود نتیجه بازی کاملاً تغییر کند و تیمی به ناحق بازی برده شکست تمام کند. مطبوعات ورزشی، به ویژه مطبوعات ورزشی طرفدار تیم‌ها نیز در این زمینه نقش بسزایی دارند.

ورزش

ارائه یک تعریف جامع و کامل از ورزش بسیار مشکل است. پاول ویس در تعریف ورزش می‌نویسد: ورزش به مجموعه فعالیت‌های منظم و حساب شده جسمانی اطلاق می‌شود که دارای قوانین و مقررات معین و مشخص، سازمانیافته و تشکیلاتی می‌باشد که در آن مهارت‌های حرکتی و توانایی‌های جسمانی آشکار می‌شود و تا حدودی انتفاعی می‌باشد (نادریان جهرمی، ۱۳۸۴ به نقل از ویس ۱۹۸۹).

جامعه‌شناسی ورزش

جامعه‌شناسی ورزش عبارت است از بررسی نقش ورزش در جوامع و فرهنگ‌های گوناگون. بنابراین شناخت و تحلیل آن می‌تواند به شناسایی فرهنگ، شخصیت قومی، روابط اجتماعی و ارتباطات روزمره افراد جامعه کمک کند. به علاوه برای جامعه‌شناس بسیار جالب است که بداند چه عواملی باعث میشود مردمانی با درک، بینش، تحصیلات، طبقه اجتماعی و اقتصادی مختلف و حتی نژادهای نژادی و قومی در مورد رنگ یک پیراهن (یک تیم ورزشی) با یکدیگر اتفاق نظر و همدلی داشته باشند. به عبارت دیگر جامعه‌شناسی ورزشی، عبارت است از آثار متقابل ورزش با سایر امور اجتماعی. هدف از این علم تولید دانشی است که برای تفسیر، فهم و تبیین الگوهای رفتار انسانی و حل مسائل انسان در فعالیت‌های ورزشی مفید باشد. تبیین جامعه‌شناختی ورزش نوعی آگاهی است که به کنش ورزشی با توجه به مسائل عمومی می‌نگرد. رفتار پرخاشگرانه، خشونت آمیز و یا انحراف آمیز استفاده از داروهای غیر مجاز و یا ضعف انگیز و اساساً ناکامی در میدان‌های ورزشی بخشی می‌تواند حاصل عوامل روانی باشد و بخشی پیامد ساختار

تیم یا سازمان ورزشی باشد. جامعه‌شناسی ورزش به دو شاخه تقسیم می‌شود: ۱- رویکرد فارغ از ارزش ۲- رویکرد هنجاری. رویکرد اول تنها در جست و جوی ارضای علایق و شناخت نظری است و ورزش را همچون پدیده‌های اجتماعی میدانی برای اصلاح، تأیید یا عدو تأیید قضایای جامعه‌شناسی تلقی می‌کند. اما در مقابل رویکرد هنجاری قرار دارد که دغدغه اش همچون یک مسئول ارزیابی عملکردهای سازمان ورزش برای بهبود عملکرد آن است.

88.....پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال یازدهم/شماره سوم و چهارم / پاییز و زمستان ۱۳۹۶

بنیان‌های نظری و تجربی نظم اجتماعی و خشونت در ورزش (کلاسیک و معاصر)

دیدگاه‌های متعددی در خصوص خشونت در ورزش مطرح شده که از منظر روانشناختی، زیست‌شناختی، رسانه‌ها و جامعه‌شناختی به این پدیده توجه کرده‌اند. جامعه‌شناسی از چهار مبنای نظری این پدیده را مورد توجه قرار داده است. چشم انداز مارکسیستی تحت عنوان مکتب بیرمنگام، زیرا عمدتاً اندیشمندانی که در این قالب به مطالعه پرداخته‌اند، در دانشگاه بیرمنگام فعالیت می‌کردند. تلقی چشم انداز مارکسیستی آن است که پدیده اوباشی‌گری و خشونت، نمونه‌ای از یک وحشت اخلاقی است که به بحران هژمونی نظام سرمایه داری مربوط می‌شود؛ به تعبیری اوباشی‌گری و خشونت، ابزاری برای ترساندن مردم است تا به اتخاذ مواضع محافظه کارانه مبادرت کنند. بر این اساس، افرادی که از طریق ایجاد خشونت و اوباشی‌گری ترسشان برانگیخته می‌شود، به افزایش نظم برای حفظ سلامت خود راضی می‌شوند و اقدامات و عملکردها شدید و تحمیلی دولت‌ها برای کنترل اجتماعی را می‌پذیرند. از مهم‌ترین متفکرانی که با استفاده از این چارچوب نظری در انگلیس کار تحقیقی خود را انجام داده‌اند، تیلور - کلارک هستند. استدلال آنها این بود که بسیاری از خرده فرهنگ‌های ناهنجار و نامتعارف در جامعه انگلیس را می‌توان با تجزیه طبقه کارگر سنتی، پس از جنگ دوم جهانی تبیین کرد که یکی از نمونه‌هایش شکل‌گیری اوباشی‌گری در فوتبال است. به اعتقاد تیلور فوتبال ورزشی است که از نظر سنتی به طبقه کارگر تعلق داشت. اما پس از جنگ دوم جهانی تغییرات و دگرگونی‌هایی که در این ورزش رخ داده است، مثل شهری شدن، حرفه‌ای شدن و تجاری شدن، موجب شده است که در ساختار این ورزش تغییراتی شکل بگیرد (کشگر، ۱۳۹۲).

چشم‌انداز دیگری که در ذیل مکتب جامعه‌شناسی می‌توان به آن اشاره کرد، چشم‌انداز رفتارگرایانه یا مکتب آکسفورد است. نظریه پردازان این نحله فکری معتقدند که پرخاشگری به شکل امروزی خود پدیده جدیدی نیست، بلکه در طول تاریخ به صورت نمادین و شعارگونه وجود داشته است و اگرچه ممکن است شالوده زیست‌شناسانه داشته باشد، اما شرایط، انگیزش، اهداف و نحوه جلوگیری از آن اجتماعی است. آنها اعتقاد داشتند که درباره خشونت و اوباشی‌گری طرفداران فوتبال بزرگ نمایی شده است و اینها عمدتاً شامل تهدیدهای نمادین است که به صورت رفتارهای پرخاشجویانه متجلی می‌شود و اعتقادشان بر این بود که اگر مجراهای سودمندی مانند فعالیت‌های ورزشی برای این پرخاشجویی وجود نداشته باشد، موجب می‌شود که انسجام یا همبستگی اجتماعی

مروری بر نظریه‌های جامعه‌شناختی در زمینه رابطه نظم اجتماعی.....89

تحت تأثیر قرار بگیرد، اما در مقابل اگر چنین مجراهایی فراهم شود، موجب همبستگی اجتماعی نیز می‌شود. چشم انداز بعدی، چشم انداز انسان‌شناسانه است که توسط «گری آرمسترانگ و رزماری هریس»، در اواخر دهه هشتاد و اوایل دهه ۹۰ شکل گرفت. این دو نیز معتقدند که بسیاری از انگاره‌هایی که در ارتباط با اوباش‌گری مطرح می‌شود، صحت ندارد؛ اینها متعلق به طبقات پایین نیستند و در میان آنها خشونت، کینه و عداوت وجود ندارد و بخش عمده‌ای از دشمنی آنها ناشی از اقداماتی است که پلیس و رسانه‌ها انجام می‌دهند. اما به واقعی بودن این پدیده هم اذعان شد که هدف اینها در واقع یک خشونت نمادین است که در جریان مسابقات فوتبال این خشونت نمادین به خشونت واقعی تبدیل می‌شود و بخش عمده‌ای که عمدتاً فاقد سازمان‌دهی رسمی هستند (قاسمی، ۱۳۸۴). مهم‌ترین دیدگاهی که در پارادایم جامعه‌شناسانه رواج یافت، مکتبی تحت عنوان لی سستر (نام دانشگاهی در انگلیس) بود. از اوایل دهه ۸۰ گروهی از جامعه‌شناسان در دانشگاه لی سستر پیشقراول بحث اوباشی‌گری در فوتبال (انگلیس) شدند. این گروه به دلیل آنکه در نظریه، روش و نتیجه‌گیری وحدت رویه داشتند، به این مکتب شهرت یافتند. اینها علی‌رغم اینکه نظر تیلور را پذیرفتند که اوباشی‌گری در فوتبال، به طبقه کارگر اختصاص دارد، اما به او از آن جهت که به ریشه‌های تاریخی این مسئله توجه نکرده و اوباشی‌گری را پدیده‌ای جدید در نظر گرفته است، انتقاد وارد کردند. این مکتب معتقد است که اوباشی‌گری نتیجه فرآیند تمدن‌سوزی است. نظریه پردازان این مکتب، به خصوص «اریک دایننگ و جان ویلیامز و پاتریک» تحت تأثیر شدید جامعه‌شناس آلمانی «نوبرت الیاس» قرار داشتند که دیدگاهی را تحت عنوان فرآیند تمدن‌سازی مورد اشاره قرار داده بود. براساس دیدگاه الیاس از قرون وسطی تا عصر مدرن، یک مجموعه فرآیندهایی در انگلیس و اروپا رخ داد که در جریان آن، خشونت از عرصه آشکار اجتماعی به پشت صحنه برده شد. این عده اشاره می‌کنند که به تدریج الگوهای رفتاری از افراد، طبقات و گروه‌هایی که در جامعه تقریباً نقش گروه‌های مرجع را داشتند و سایر افراد جامعه سعی می‌کردند که با استفاده و استناد به این افراد، الگوهای رفتاری خود را تنظیم کنند، یک دگرگونی‌هایی در رفتار این افراد رخ داد که به تدریج به سایر لایه‌های اجتماعی تراوش یافت (علی وردی‌نیا و خاکزاد، ۱۳۹۵).

جامعه‌شناسان نوین نیز در مورد نظم اجتماعی عوامل مهمی را در نظر گرفته‌اند که در جدول شماره ۱ خلاصه شده است. اگر چهار پارادایم کلاسیک جامعه‌شناسی را در نظر بگیریم می‌توان نظم

90.....پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال یازدهم/شماره سوم و چهارم/ پاییز و زمستان ۱۳۹۶

انسجامی را از دیدگاه هریک از پارادایمها بشرح زیر خلاصه نمود:

جامعه‌شناسان نوین نیز در مورد نظم اجتماعی عوامل مهمی را در نظر گرفته‌اند که در جدول شماره ۱ خلاصه شده است. اگر چهار پارادایم کلاسیک جامعه‌شناسی را در نظر بگیریم می‌توان نظم انسجامی را از دیدگاه هریک از پارادایمها بشرح زیر خلاصه نمود:

از نظر دایننگ اکثر افراد با رفتار خشن « سرسخت و کله شق » به پایینترین بخش‌های اجتماعی - اقتصادی طبقه کارگر تعلق دارند. در نسل فعلی این افراد نوعی هویت مبتنی بر مردانگی شکل گرفته که با دو عنصر «خشونت» و «پرخاصگری» همراه بوده است. این هویت مبتنی بر مردانگی به میزان زیاد تحت تعیین تمایل و توانایی به نزاع و دعوا و نیز لذت بردن از رویارویی‌های فیزیکی قرار دارد. این بخش از طبقه کارگر که شامل اقلیتی از آنان میشود، از محرومیت و ناامنی اقتصادی رنج می‌برند و در معرض منابع مختلف خشونت قرار دارند. از نظر آدورنو کارکرد ورزشهای مدرن، پایدار نگه داشتن سرمایه داری صنعتی است. " این ورزش‌ها در پی احیاء آن دسته از کارکردهای بدن انسان اند که ماشین فاقد آن است ". اعمال زور فیزیکی به بازیکنان ورزش به خوبی مشهود است. اینان تبدیل به نوعی ابزار می‌شوند و مردم باید بیاموزند که چطور از آنها لذت ببرند " (آدورنو، ۲۰۰۲: ۵-۱۹۴).

ورزش عمل‌رهایی بخشی کاذب، و قوانین آن نمایانگر رقابت بی‌رحمانه بازار است. قهرمانان، گاه از ورزش برخی نکات اخلاقی را می‌آموزند، اما تماشاچیان بی‌دفاع یا " خرابکاران کف زن " و " هواخواهان هورا کش " استادیوم‌ها هرگز طعم رهایی را نمی‌چشند. خشونت در ورزش و زیان‌های مربوط به آن را میتوان از طریق نظریه " جامعه پرخطر " بک^۱ مورد بررسی قرار داد. ویژگی نظریه جامعه پرخطر بک، در برگیرنده مفهوم نوگرایی بازتابی است که به وسیله آن عوامل اجتماعی به طور فزاینده‌ای قابل درک، مهم و در شکل‌گیری ساختارهای اجتماعی دخیل هستند. جنبه‌های مختلف فرهنگی، سیاسی و اجتماعی خطر آفرین به شدت با یکدیگر مرتبط هستند. بنابراین جامعه پرخطر تقسیمات اجتماعی متفاوتی دارد که از آن جمله می‌توان به طبقات و تقسیمات کاپیتالیزم مدرن اشاره نمود. نظریه بک به طور عملی خطرات جسمانی ناشی از ورزش را مورد بررسی قرار می‌دهد. الیاس در بررسی رفتارهای اجتماعی باتوجه به ایده‌های مربوط به تمدن به بررسی تکامل اجتماعی اروپا می‌پردازد. وی تغییرات تاریخی را از قوانین و قراردادهای رفتاری نسبتاً آزاد گرفته تا

¹ - Beck

مروری بر نظریه‌های جامعه‌شناختی در زمینه رابطه نظم اجتماعی.....91

موضوعات مهمی چون خشونت بدنی و رفتارهای اخلاقی از دوره رنسانس مورد بررسی قرار می‌دهد. کتاب "فرآیند متمدن شدن" در برگیرنده محدودیتهای روز افزون رفتارهای اجتماعی همچون همچون روشهای صرف غذا، افزایش خجالت مخالفت با کارکردهای بدنی است. "فرآیند متمدن شدن" نمایانگر اهمیت اجتماعی - فرهنگی ورزش است. جوامع جدید باید بین دو گزینه بروز احساسات هیجانی خوشایند هنگام مشاهده فعالیت‌های ورزشی و خویشنداری اجتماعی یکی را انتخاب کنند (الیاس و دانیگ، ۱۹۸۶: ۱۶۵). ورزش‌های جدید در مورد "رهاسازی هیجان‌ناشی از رقابتهای ورزشی" تصمیمات قطعی اتخاذ کرده و برای کاهش احتمال آسیب‌های شدید در مسابقات ورزشی نیز راههایی در پیش خواهد گرفت.

به عقیده بوردیو تضاد میان جنسیت‌ها، طبقات و تقسیمات طبقاتی با رودرویی سیستم تمرینات ورزشی و عوامل اجتماعی بیان می‌شود. ورزش‌ها با توجه به طبقه اجتماعی و سلسله مراتب طبقاتی تقسیم‌بندی می‌شوند. عوامل اجتماعی با انتخاب ورزش‌های خاص به دنبال ساختاری هستند که مناسب با طبقه اجتماعی آنها باشد. تمایز طبقاتی فضای اجتماعی را ایجاد می‌کند که منحصر به فرد بوده و مانند تاثیر یک باشگاه خاص است مثل تاثیرات مربوط به طول عمر، تفاوت با دیگر فضاهای ورزشی و کنار گذاشتن افرادی که فاقد ویژگی خاصی هستند (بوردیو، ۱۳۸۶: ۱۲۹). جامعه‌شناس کانادایی، مایک اسمیت به انواع خشونت‌ها اشاره می‌کند و معتقد است برخی اقدامات در حوزه ورزش را نباید خشونت‌آمیز دانست بلکه رفتارهایی عادی در این حوزه هستند. به عقیده او روحیه و خصوصیات فردی از مهمترین عوامل هستند. دلیل دیگر ضعف‌های داور مسابقه است که موجب عصبی شدن بازیکنان و مسئولین یک تیم ورزشی و در نهایت پرخاشگری تماشاگران می‌شود. همچنین هیجان بازی و عقاید نژادپرستانه نیز ممکن است عامل موثری در این زمینه باشد که سر آغاز درگیری‌های بزرگ بین بازیکنان می‌شود. با جمع‌بندی تمامی موارد ذکر شده مدل نظری تحقیق در این مقاله بصورت زیر می‌باشد.

92.....پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال یازدهم/شماره سوم و چهارم / پاییز و زمستان ۱۳۹۶

نمودار ۱: دیدگاه‌های کلاسیک در مورد نظم اجتماعی

جامعه‌شناسان جدید (تلفیق‌گرایان) نیز دارای نگرش‌های متفاوتی هستند که بطور خلاصه در جدول زیر آمده است.

جدول شماره ۱: نظم انسجامی از نگاه جامعه‌شناسان تلفیق‌گرا

<p>سلطه عقلانیت ارزشی بر ابزاری</p> <p>↓</p> <p>معنابخشی به حیات اجتماعی</p> <p>↓</p> <p>افزایش آگاهی و اصلاح نگرش‌ها</p> <p>↓</p> <p>شکل‌گیری نظم انسجامی</p>	<p>مبانی زیستی و روانی</p> <p>↓</p> <p>مناسبات اجتماعی</p> <p>↓</p> <p>تطابق مبانی زیستی و مناسبات اجتماعی</p> <p>↓</p> <p>شکل‌گیری نظم انسجامی</p>	<p>تقویت وجدان جمعی</p> <p>↓</p> <p>آمریت اخلاق و قانون</p> <p>↓</p> <p>کنترل درونی و بیرونی</p> <p>↓</p> <p>شکل‌گیری نظم انسجامی</p>	<p>از بین رفتن نظام طبقاتی</p> <p>↓</p> <p>تطابق زیربنا و روبنا</p> <p>↓</p> <p>خودآگاهی طبقاتی</p> <p>↓</p> <p>شکل‌گیری نظم انسجامی</p>
صاحب نظر	تلفیق	تلفیق	صاحب نظر
پارسونز	سطوح خرد و کلان	سطوح خرد و کلان	پارسونز
دارون‌دورف	نظم و تضاد	نظم و تضاد	دارون‌دورف
هابرماس	سطوح خرد و کلان و نظم و تضاد	سطوح خرد و کلان و نظم و تضاد	هابرماس
بوردیو	سرمایه‌های اجتماعی فردی و گروهی	سرمایه‌های اجتماعی فردی و گروهی	بوردیو
گیدنز	سطوح خرد و کلان و عاملیت و ساختار	سطوح خرد و کلان و عاملیت و ساختار	گیدنز
دستیابی به نظم انسجامی از طریق	دستیابی به نظم انسجامی از طریق	دستیابی به نظم انسجامی از طریق	دستیابی به نظم انسجامی از طریق
ایجاد رابطه منطقی بین خرده نظام‌ها	ایجاد رابطه منطقی بین خرده نظام‌ها	ایجاد رابطه منطقی بین خرده نظام‌ها	ایجاد رابطه منطقی بین خرده نظام‌ها
مدیریت تضادها و منطقی شدن تغییرات	مدیریت تضادها و منطقی شدن تغییرات	مدیریت تضادها و منطقی شدن تغییرات	مدیریت تضادها و منطقی شدن تغییرات
سیطره جهان حیاتی بر نظام و رسیدن به کنش ارتباطی	سیطره جهان حیاتی بر نظام و رسیدن به کنش ارتباطی	سیطره جهان حیاتی بر نظام و رسیدن به کنش ارتباطی	سیطره جهان حیاتی بر نظام و رسیدن به کنش ارتباطی
انطباق عادت‌واره‌ها با میدان‌ها	انطباق عادت‌واره‌ها با میدان‌ها	انطباق عادت‌واره‌ها با میدان‌ها	انطباق عادت‌واره‌ها با میدان‌ها
بازسازی نظم نوین از طریق بازاندیشی	بازسازی نظم نوین از طریق بازاندیشی	بازسازی نظم نوین از طریق بازاندیشی	بازسازی نظم نوین از طریق بازاندیشی

بحث و نتیجه‌گیری

نظریه پردازان اجتماعی بر این عقیده‌اند که خشونت در ورزش به صورت خود بخود شکل نگرفته و کاهش نمی‌یابد بلکه با قانون مند شدن رفتارهای اجتماعی و کنترل نحوه بروز احساسات، ورزشکاران و هواداران، محیط ورزشی می‌تواند مکان خوشایندی برای رفتارهای مناسب و جذاب بدون اعمال رفتارهای خشن بدل گردد. "ورزش به عنوان یک فعالیت در اوقات فراغت از اشکال مهم کنترل اجتماعی به حساب می‌آید و اهداف تربیتی زیادی دارد. امروزه تفریح و چگونگی گذران اوقات فراغت وسیله ای موثر برای

93.....مروری بر نظریه‌های جامعه‌شناختی در زمینه رابطه نظم اجتماعی.....

پرورش قوای فکری، جسمی و اخلاقی افراد است و عاملی برای جلوگیری از کجروی‌های اخلاقی به شمار می‌رود. ورزش به عنوان فراگردی اجتماعی، نیروهای پویایی را در بر می‌گیرد که در کنش متقابل با یکدیگر عناصر موجود در ساختارهای فرهنگی و اجتماعی را تقویت نموده یا آنها را به شکلی تازه در می‌آورد که از آن جمله آنها می‌توان به مواردی مانند مبادله اجتماعی، همکاری، سازگاری. جامعه پذیری، رقابت و خشونت اشاره کرد. از نگاهی دیگر نظم اجتماعی به معنای همراهی تمامی اعضای یک جامعه از هنجارها، ارزش‌ها و قوانینی است که اساس و قوام جامعه را تشکیل می‌دهند. بر این اساس اصطلاح نظم اجتماعی را میتوان برای مشخص کردن مجموعه نهادهای اجتماعی از این نظر، که در جهت عملکرد مطلوب حیات اجتماعی و مناسبات اجتماعی به خوبی تنظیم شده‌اند بکار برد. علاوه بر این، مفهوم نظم اجتماعی می‌تواند به طور مستقیم هماهنگی، تعادل و انسجام روابط اجتماعی را برساند، که مجموع افراد جامعه را از طریق فعل و انفعال ساز و کارهای اقتصادی و سیاسی به سوی زندگی مشترک جلب کنند و خواست گذران حیات در جمع را پدید آورند به عبارت دیگر نظم اجتماعی، به نظم رایجی اطلاق میشود که اطاعت همگان را از یک نظم ارزشی جا افتاده و رایج، به منظور مرجع دانستن طبقات و قشرهای ممتاز، اولویت می‌بخشد (بیرو، ۱۳۶۷: ۳۶۸). کارکرد اجتماعی ورزش، در توسعه و تحکیم روابط اجتماعی کارکردی زیربنایی و بنیادی است که در کل ساختار جامعه و روابط موجود بین اقشار و آحاد اجتماعی اثرات قابل توجهی برجای می‌گذارد و در صورتیکه در بستر صحیح قرار نداشته باشد عواقب آن به شدت موجب سستی علائق اجتماعی، قطع روابط و یا شکل‌گیری صوری بافتی مادی‌گرا می‌گردد. مقصود از نظم اجتماعی که ما آنرا بصورت خاص در قالب نظم انسجامی در نظر می‌گیریم نقش و کارکرد آن در زمینه خشونت در ورزش است بنابر این می‌توان آنرا نوعی هماهنگی بین رفتار ورزشی با توجه به ابزارهای مقبول دستیابی به اهداف جمعی (و به تبع آن منافع فردی) در کنار کارکردهای مناسب نهادهای ذریبط در ایجاد زمینه لازم برای انجام این نوع فعالیت‌ها و یکی از اساسی‌ترین و مهم‌ترین مسائل در زمینه خشونت در ورزش فرض نمود.

مسائل اجتماعی مخاطراتی هستند که تعادل، امنیت و سلامت اجتماعی را به طور جدی تهدید می‌کنند و به صورت تعارض‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و روان‌شناسی خود را متجلی ساخته و همه ارکان اساسی جامعه را تحت تاثیر قرار می‌دهند. به بیان دیگر آسیب‌های اجتماعی عامل شکسته شدن هنجارهای مهم جامعه در سطح گسترده بوده و زندگی افراد جامعه را غیرقابل پیش‌بینی می‌نمایند که خود موجب ایجاد تضاد و کشمکش میان دو گروه هم‌نویان و کج رفتاران می‌شود که حاصل همه

94..... پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال یازدهم/شماره سوم و چهارم/ پاییز و زمستان ۱۳۹۶

اینها اختلال در نظم اجتماعی خواهد بود. گرایش فزاینده به ورزش باعث پیدایش مسائل و موضوعاتی شده که ذاتاً "ماهیت اجتماعی دارند. از طرف دیگر تصور میشود میان ورزش و تحولات گوناگون اجتماعی تأثیرات متقابلی وجود دارد بنابراین باید ابعاد اجتماعی - فرهنگی ورزش و نقش و تأثیر حیاتی این پدیده شناخته شود. همچنین باید کوشید با تقویت نظام‌های ورزشی به سان یک نظام اجتماعی_ فرهنگی مهم معیارها و ملاک‌های نوینی را وضع کرد که بتواند پاسخگوی نیازهای کنونی و آینده مردم باشد.

ورزش پدیده‌ای اجتماعی است که پیوندی اندام وار با مجموعه‌ی نهادها و ساختارهای اجتماعی دارد، بدین معنا که دستاوردهای ورزش و فعالیت‌های آن، یک شاخص عمومی است. از یک سو می‌توان از طریق آن درباره سطح پیشرفت اجتماعی یک جامعه داوری کرد و از سوی دیگر پیشرفت و ترقی ورزشی نیز به داده‌ها و عوامل اجتماعی حاکم بر جامعه وابسته است. در جامعه‌ای که فرهنگ خشونت رایج است، زمینه‌های آسیب آن در بسیاری از پدیده‌های اجتماعی از جمله ورزش آشکار می‌شود. اگرچه مهمترین نقش تعریف شده ورزش ایجاد تفریح و نشاط و حفظ سلامت اجتماعی می‌باشد ولی بنظر می‌رسد با عوامل اجتماعی دیگری همچون نظم اجتماعی ارتباط تنگاتنگی دارد. امروزه کارکردهای دیگری مانند حفظ غرور ملی نیز در قالب مسابقات جهانی مانند المپیک و جام جهانی و مسابقات قاره‌ای نمایان است. بنابر این خشونت در ورزش از دایره نگاه داخلی به نگاه بین المللی کشیده شده است و حتی در مواردی مسائل سیاسی نیز در این امر دخیل شده‌اند اما سخن این است که خشونت در ورزش چگونه شکل می‌گیرد و چه عواملی بر این شکل‌گیری موثر واقع می‌شوند. گسترش روزافزون رشته‌های ورزشی سبب شده است تا این پدیده مرزهای جغرافیایی، نژادی، قومی، سیاسی و عقیدتی را در نوردد. تحلیل‌گران اجتماعی و فرهنگی در دهه‌های اخیر به پژوهش درباره‌ی انواع آداب، مناسک، ارزش‌ها و الگوهای اجتماعی رایج در ورزش مبادرت ورزیده‌اند. نتایج مطالعه نشان داد که بین جنسیت و ورزش رابطه وجود دارد. مردان به دلیل ارتباط بیشتر با محیط بیرونی و به تبع آن برخورداری از فعالیت‌های اجتماعی بیشتر و قرار گرفتن در موقعیت‌های شغلی و اجتماعی بهتر نسبت به زنان امکان بیشتری برای گسترش پیوندهای اجتماعی دارند و این موضوع هم به لحاظ تعداد افرادی که با آنها ارتباط دارند و هم به لحاظ نوع و ماهیت و ویژگی‌های آن افراد با زنان تفاوت معناداری دارد (باستانی، ۱۳۸۶). پژوهش‌ها بر کاستی‌های علوم اجتماعی در شکل‌گیری یک نظریه جامع عدالت اجتماعی بر احساس بی‌عدالتی در جامعه تأکید نموده و نشان داده‌اند که چنین احساسی تخریب‌کننده روابط اجتماعی بوده و خود عاملی برای اعمال خشونت محسوب می‌شود (راغفر، ۱۳۸۹).

مروری بر نظریه‌های جامعه‌شناختی در زمینه رابطه نظم اجتماعی.....95

از دیدگاه محقق نگرش جامعه‌شناختی اگر اخلاق را نشانه رود می‌تواند در قالب تحکیم هنجارها و ارزشهای اجتماعی بر رفتار آحاد جامعه مؤثر واقع شده و در نهایت موجب بهبود وضعیت نظم اجتماعی در جامعه گردد. این نگرش با نتیجه تحقیق براتعلی‌پور همسو است. وی در پژوهش خود با عنوان «گفتگوی عقلانی و جهان‌شمول‌گرایی اخلاقی» باورهای اخلاقی را عامل مهمی در ایجاد اعتماد بین افراد و رعایت حقوق دیگران می‌داند و معتقد است از این طریق جامعه به ثبات و نظم دست پیدا می‌کند. (براتعلی‌گور، ۱۳۹۰). خاقانی آور و شانواز (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان "بررسی خشونت کلامی و مجازی تماشاگران فوتبال در ایران (علل و راهکارها)" به بررسی و ریشه‌یابی خشونت‌های کلامی، مجازی و فیزیکی تماشاگران فوتبال و عوامل دست‌اندر‌کار آن پرداخته‌اند که هر از گاهی می‌توان هنگام برگزاری مسابقات ملی و بین‌المللی مشاهده کرد. این پژوهش بر اساس محور چرایی گسترش وندالیسم کلامی و مجازی کشور در فوتبال استوار است و در کنار آن مسائلی چون نهادهای فرهنگی، آموزشی و فرهنگ‌سازی به عنوان عوامل مؤثر در خشونت معرفی شدند. نتایج بدست آمده حاکی از کاهش خشونت‌های فیزیکی در فوتبال و افزایش خشونت‌های مجازی به دنبال آن می‌باشد. نتایج حاصله بر تاثیر رسانه‌ها به خصوص برنامه‌های ورزشی فوتبال در افزایش رفتارهای خشونت‌آمیز کلامی تماشاگران با نوشته‌ها و برنامه‌های تحریک‌آمیز تاکید دارند. عنبری (۱۳۸۶) در پژوهشی تحت عنوان "بررسی عوامل گروهی و خرده فرهنگی بر خشونت‌گرایی تماشاگران فوتبال" به شناخت و بررسی عوامل فرهنگی و گروهی زمینه‌ساز خشونت در ورزش به خصوص فوتبال پرداخته است. در نهایت عنبری در این پژوهش به این نتیجه رسید که خشونت در فوتبال، در تحلیل جامعه‌شناختی تابعی از ویژگی‌های خرده فرهنگی تماشاگران، ساختار گروهی تماشاگران و وضعیت عناصر مداخله‌گر در میدان مسابقه (داور، نیروی انتظامی و...) است.

نظریه پردازان حوزه ورزش معتقدند که دلیل هیجان‌آفرینی در سنین جوانان و نوجوانان دلیل بر بروز خشونت آنها نمی‌تواند باشد. همچنین رفع نارسایی‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی، رفع اختلافات خانوادگی، احتمالاً حضور بانوان، خدمت‌رسانی بیشتر و گسترش زمینه‌های تفریحی می‌تواند به تقلیل خشونت در فوتبال منجر شود. ظهور همبستگی معناداری خشونت با ویژگی‌های جمعیت حاضر از مجموعه عوامل مزبور است. بدین معنا که جوانی، تحصیلات، شغل، جمعیت تماشاگران فوتبال نقش تعیین‌کننده‌ای در بروز خشونت داشته و هرگونه تغییر در ویژگی‌های جمعیت حاضر در استادیوم (سن، جنس، تحصیلات، شغل) کیفیت و کمیت ابزار خشونت را تغییر خواهد داد و از آنجا که همبستگی شدید اقتصادی و حرفه‌ای شدن نقش مؤثری در جهت تغییر شرایط فرهنگی و اقتصادی و اجتماعی در

96..... پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال یازدهم/شماره سوم و چهارم/ پاییز و زمستان ۱۳۹۶

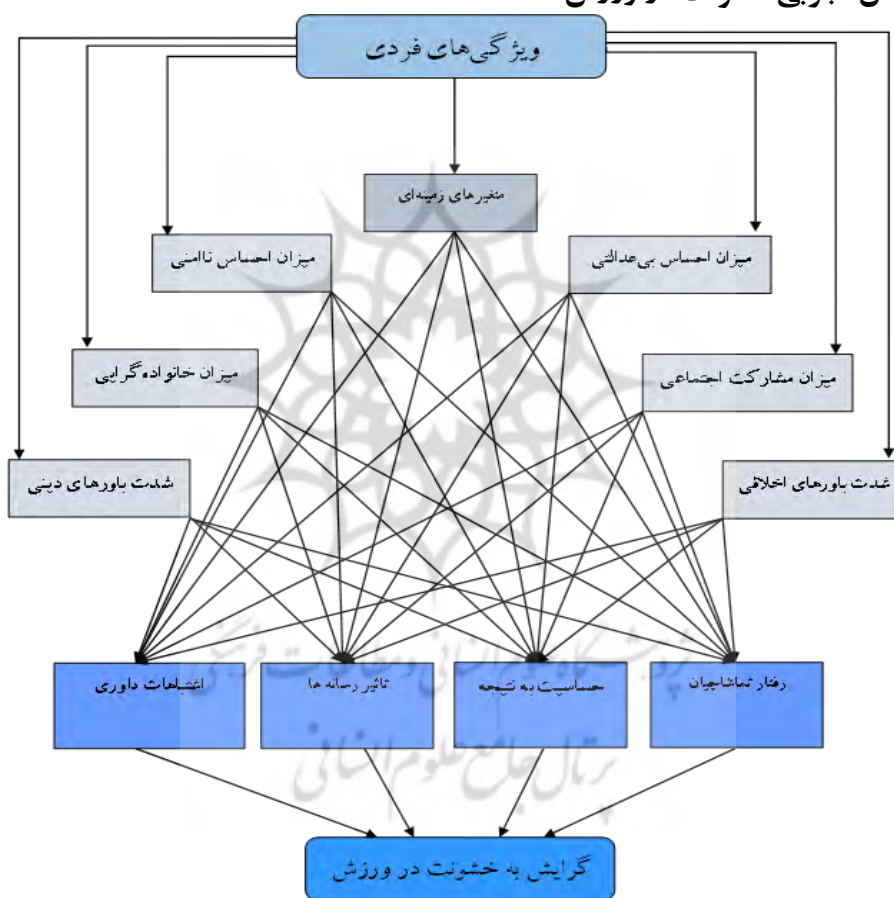
محدوده ابزار خشونت داشته، راهکار مناسب می‌تواند به خشونت زدایی منجر شود. آنها همچنین بر این باورند که هر چقدر مای عام یا اجتماع عام که مبتنی بر باورهای اخلاقی است، ضعیف‌تر گردد و ماهای کوچکتر خانوادگی، گروهی و قومی قویتر شوند، موجبات سست شدن هویت جمعی عام را فراهم می‌آورند، اما هر چقدر کنشگران اجتماعی در زندگی خود بر اساس باورهای اخلاقی عام رفتار کنند و به اجتماع و هویت جمعی تعمیم‌یافته و تعهد درونی تعمیم‌یافته وابستگی عاطفی پیدا کنند، اعتماد بیشتری به دیگران خواهند داشت. امروزه با توجه به پیشینه تحقیقات از مکانیزم پیچیده‌ای برخوردار است و عوامل مختلفی بستر و زمینه ساز این امر هستند. از طرف دیگر بدنه اصلی دانش در علوم رفتاری و علوم اجتماعی و ورزش بر پایه مدل‌های شناسایی شده مناسب و نه یافته‌های جزئی و پراکنده قرار دارد زیرا داده‌ها در قالب مدل می‌توانند کشف، تبیین و تفسیر شود. علی‌وردی نیا و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان "تبیین جامعه‌شناسانه پرخاشگری و خشم با تاکید بر مشغولیت ورزشی" به بررسی رابطه میان عناصر نظریه مزبور (نظریه پیوند اجتماعی هیرشی) با توجه به عناصر چهارگانه (پیوستگی، تعهد، باور و مشغولیت ورزشی) با تاکید بر مشغولیت ورزشی با احساس خشونت، و تبیین اینکه آیا تقویت عناصر چهارگانه و تاکید بر مشغولیت ورزشی، منجر به کاهش رفتارهای خشونت آمیز و انحرافی می‌شود؟ روش مورد مطالعه در این پژوهش پیمایش است و در نهایت، پژوهشگران روی متغیر مشغولیت ورزشی به بررسی پرداختند و بیان کردند که این راستا متغیرهای واسطه مثل خودکنترلی، عزت نفس، خودکفایی در رابطه با خشونت موثر اند.

فکوهی (۱۳۸۸) معتقد است در تهران جزایر فقر یعنی تکه‌های جدا افتاده زمین‌هایی با ساکنان آسیب‌پذیر مانند حاشیه نشینی گونه‌هایی از آلونک‌نشینی محسوب می‌شوند با این تفاوت که در جزایر فقر فاصله جغرافیایی با شهر بسیار کم ولی فاصله اجتماعی بسیار زیاد است، در نتیجه واکنش‌های این دو پهنه نسبت به یکدیگر به احساس بی‌عدالتی دامن می‌زند و مانع دست‌یافتن به نظم انسجامی می‌شود. وی معتقد است رابطه نزدیکی بین احساس بی‌عدالتی و احساس ناامنی وجود دارد بطوری که احساس ناامنی را نمی‌توان دقیقاً مرتبط به نقاط محروم دانست بلکه در نقاط مرفه شهر این احساس به گونه‌ای دیگر وجود دارد، در واقع در نقاط محروم افراد به علت «نداشتن» تهدید کننده‌اند، در حالیکه در مناطق مرفه افراد به علت «داشتن» تهدید شونده‌اند. ذکایی (۱۳۸۴) معتقد است بین «رابطه سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در محلات شهری» رابطه معنی‌دار وجود دارد و سرمایه اجتماعی چه در قالب شبکه‌ها، روابط، کنش‌ها و نتایج، چه به عنوان ویژگی از ساختار اجتماعی و چه به عنوان ظرفیتی متعلق به تمامی اعضای جامعه، رکن مهمی در توسعه اجتماعی محور و شاخصی برای فرهنگ مدنی محسوب می‌شود.

مروری بر نظریه‌های جامعه‌شناختی در زمینه رابطه نظم اجتماعی.....97

قاسمی (۱۳۸۴) نیز معتقد است که بنیان نظم اجتماعی را باید در وجود یا عدم وجود اعتماد جستجو کرد به طوری که اگر فرد بنا بر عادت تنها به گروه خاصی از افراد اعتماد داشته باشد (خانواده، خویشاوندان، دوستان، همکاران) این نوع اعتماد تأثیر مثبتی در ایجاد نظم اجتماعی فراگیر ندارد، در حالیکه اگر اعتماد او برخاسته از نگرش مثبت به انسان و حالتی فلسفی داشته باشد، نقش مهمی در انسجام و نظم اجتماعی ایفا می‌کند.

مدل تجربی خشونت در ورزش

منابع

آزاد ارمکی، تقی و افسانه کمالی (۱۳۸۳)، اعتماد، اجتماع و جنسیت: بررسی تطبیقی اعتماد متقابل بین دو جنس، مجله جامعه‌شناسی ایران، شماره ۲.
 آراسته‌خو، محمد (۱۳۸۱)، نقد و نگرش به فرهنگ اصطلاحات علمی و اجتماعی، انتشارات چاپخش.

98..... پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال یازدهم/شماره سوم و چهارم/ پاییز و زمستان ۱۳۹۶

- ایمان، محمدتقی و دیگران (۱۳۹۰)، معیارهای اخلاقی در پژوهش‌های علوم انسانی، فصلنامه اخلاق، شماره ۱۶ باستانی، سوسن و مریم صالحی (۱۳۸۶)، سرمایه اجتماعی شبکه و جنسیت، فصلنامه علوم اجتماعی شماره ۳۰ براتعلی‌پور، مهدی (۱۳۹۰)، گفتگوی عقلانی و جهان‌شمول‌گرایی اخلاقی، فصلنامه سیاست دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، شماره ۱۷، بهار ۱۳۹۰.
- بوردیو، پیر (۱۳۸۹)، نظریه کنش: دلایلی عملی و انتخاب عقلانی، ترجمه مرتضی مردیها، انتشارات نقش و نگار. بیات، فریبرز (۱۳۸۳)، اخلاق و نظم اجتماعی پایدار، از مجموعه مقالات اولین همایش ملی طرح مسائل جامعه‌شناسی ایران، دانشگاه علامه طباطبائی و انجمن جامعه‌شناسی ایران.
- بیرو، آلن (۱۳۶۷)، فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه باقر ساروخانی، انتشارات کیهان
- پوراسماعیلی، علیرضا و دیگران (۱۳۹۰)، اخلاق‌گرایی نه قانون‌گرایی، فصلنامه خانواده‌پژوهی، شماره ۲۷.
- جهانفر، محمد (۱۳۸۱)، خشونت در فوتبال قابل پیشگیری است، نامه علوم اجتماعی، شماره ۱۹، صص ۶۱-۳۷
- جهانفر، محمد. باقرزاده، فضل‌اله. شیخ، محمود. غلامعلی زاده، رضا (۱۳۸۷)، تحلیل عوامل خشونت از نظر بر گزارکنندگان فوتبال، فصلنامه حرکت، شماره ۲۰
- چلبی، مسعود؛ صمد رسول‌زاده، (۱۳۸۱)، آثار نظم و تضاد خانواده بر خشونت علیه کودکان، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره چهارم، شماره ۲.
- حیدر پورکیانی، اسداله (۱۳۹۰)، نسبت بین دین و اخلاق از دیدگاه کانت، فصلنامه پژوهش‌های فلسفی، شماره ۴۷.
- حسین پور، اسکندر، نیازی پور، مرادعلی، کاشف، سید محمد و دیگران (۱۳۹۳)، نقش رسانه‌های اجتماعی بر توسعه رفتارهای اوباشگرانه تماشاگران فوتبال، مدیریت ارتباطات و رسانه‌های ورزشی، سال دوم شماره ۵
- خاقانی آور، فاطمه. شانواز، بلال (۱۳۹۵)، فصلنامه مطالعات تربیت بدنی و علوم ورزشی، دوره اول، شماره ۴
- ذکایی، سعید و پیام روشن فکر (۱۳۸۴)، رابطه سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در محلات شهری، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۳۲
- راغفر، حسین (۱۳۸۹)، کاستی‌های علوم اجتماعی در شکل‌گیری یک نظریه جامع عدالت اجتماعی، مجله جامعه‌شناسی ایران، شماره ۲۹، بهار ۱۳۸۹.
- رحمتی، محمد مهدی (۱۳۸۲)، بررسی عاملهای جامعه‌شناختی عوامل موثر بر خشونت و پرخاشگری در فوتبال، فصلنامه المپیک، سال ۱۱، شماره ۴۳
- شیانی، ملیحه (۱۳۸۴)، فقر، محرومیت و شهروندی در ایران، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال پنجم، شماره ۱۸
- شفیعی، شهرام، دستوم، صلاح، عبدلهی، حسن و دیگران (۱۳۹۵)، ارائه مدل فرآیندنگر بروز پرخاشگری و چارچوب کنترل آن در تماشاگران فوتبال، رویکردهای نوین در مدیریت ورزش، روره ۴، شماره ۱۴
- صارمی، حمیدرضا و دیگران (۱۳۸۹)، عوامل پیدایش ناامنی در شهرها، فصلنامه مطالعات شهر ایرانی - اسلامی، شماره یک، پائیز ۱۳۸۹.
- صدیق سروسنایی، رحمت‌الله (۱۳۸۱). تخلیه منفعل هیجان یا تزریق فعال خلعجان (پژوهشی در مورد درگیری‌های حواشی مسابقات فوتبال). نشریه نامه علوم اجتماعی. بهار و تابستان.

مروری بر نظریه‌های جامعه‌شناختی در زمینه رابطه نظم اجتماعی.....99

عبداللہی، محمد؛ برزو مروت (۱۳۸۴) هویت جمعی غالب در بین دانشجویان سنندج، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره

۳۲

علی‌پور، پروین (۱۳۸۸)، بررسی رابطه بین اعتماد و مشارکت اجتماعی در شهر تهران، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره دهم، شماره ۲، تابستان ۱۳۸۸.

عباس‌زاده، محمد (۱۳۸۹)، تأثیر رسانه‌های جمعی بر احساس ناامنی زنان، پژوهش‌های ارتباطی، شماره ۶۴. عنبری، موسی (۱۳۸۶)، بررسی عوامل گروهی و خرده فرهنگی بر خشونت گرای تماشگران فوتبال، فصلنامه مطالعات فرهنگی و ارتباطات، پاییز ۱۳۸۶، شماره ۹

علی‌وردی‌نیا، اکبر، خاکزاد، زینب (۱۳۹۵)، تبیین جامعه‌شناسانه پرخاشگری و خشم با تأکید بر مشغولیت ورزشی، پژوهش نامه مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی، سال ۱۲، شماره ۲۳

فکوهی، ناصر (۱۳۸۸)، تقویت اخلاق شهروندی، راهی برای گذار به مردم‌سالاری مشارکتی، مجله مطالعات اجتماعی ایران، دوره سوم، شماره ۲، تابستان ۱۳۸۸.

قاسمی، محمدعلی (۱۳۸۴)، اعتماد و نظم اجتماعی، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال هشتم، شماره اول، بهار ۱۳۸۴. کاشی، غلامرضا (۱۳۸۴)، نقش شکاف‌انداز تجربیات نسلی در ایران، فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره ۱۶. کاظمی، عباس و محمدرضایی (۱۳۸۸)، شهر بی‌انضباط و محدودیت‌های ظهور شهروندی در ایران، مجله مطالعات اجتماعی ایران، دوره سوم، شماره ۲، تابستان ۱۳۸۸.

کشگر، سارا (۱۳۹۲)، نقش نمایش رفتارهای خشونت آمیز فوتبال از تلویزیون بر رفتارهای نوجوانان و جوانان عضو باشگاه‌های تهران، پژوهشنامه نامه مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی، سال نهم، شماره ۱۷

لبیبی، محمد مهدی (۱۳۹۳) خانواده در قرن بیست و یکم. انتشارات نشر علم
ملایی توانی، علیرضا (۱۳۸۱)، ریشه‌های نابسامانی نظم در ایران، تهران، نشر گسترده

منصوریان، محمدرکیم و حسین قدرتی (۱۳۸۸)، اعتماد اجتماعی و عوامل تعیین‌کننده آن، نشریه جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیستم، شماره ۳۴، تابستان ۱۳۸۸.

منادی، مرتضی (۱۳۸۸)، بررسی انسان‌شناختی روابط همسایگی، مطالعه تطبیقی روابط زنان شاغل و خانه‌دار، مجله مطالعات اجتماعی ایران، دوره سوم، شماره ۲، تابستان ۸۸

موسوی خامنه، مرضیه و دیگران (۱۳۹۰)، رابطه عمل در حوزه عمومی و میزان تجربه حس شرم به مثابه اخلاق اجتماعی، دانش‌نامه علوم اجتماعی، سال سوم، شماره یک، تابستان ۱۳۹۰.

محسنی تبری، علیرضا (۱۳۸۳)، واندالیسم، انتشارات آن.
محبوبی منش، حسین (۱۳۸۵)، تأملی کوتاه در باب آسیب‌های اجتماعی به عنوان مسئله امنیت عمومی، فصلنامه دانش

انتظامی، سال هشتم، شماره ۸

نوروزی، فیض‌اله و بختیاری، مهناز (۱۳۸۸)، مشارکت اجتماعی و عوامل اجتماعی موثر بر آن، راهبرد، شماره ۵۳، سال

۱۸

Elias, Norbert, Eric Dunning. 1986. Quest for Excitement: Sport and Leisure in the Civilizing Process. Oxford: Blackwell.

100.....پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال یازدهم/شماره سوم و چهارم / پاییز و زمستان ۱۳۹۶
Adorno, Theodor (2002), *Aesthetic Theory*, Trans and edit. Robert Hullot-Kentor,
Continuum

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی